

Manual alcătuit de:

Pr. Prof. VLADIMIR PRELIPCEAN
Pr. Prof. NICOLAE NEAGA
Pr. Prof. GHEORGHE BARNA
Pr. Prof. MIRCEA CHIALDA

Coperta: MONICA TĂMAȘAN

Tehnoredactare: PR. CĂLIN FLOREA

Corectura: ȘTEFANA BĂLICI, NICOLETA PĂLIMARU

Lectura: MARIA-ELENA GANCIU

© Editura Renașterea, 2006

Piața Avram Iancu, nr. 18

400117 Cluj-Napoca

Tel/fax: 0264/599649

e-mail: editura_renasterea@yahoo.com

ISBN: 973-8248-74-4

STUDIUL VECHIULUI TESTAMENT

Pentru Facultățile de Teologie

Tipărit cu binecuvântarea

Înalt Prea Sfințitului Părinte

BARTOLOMEU VALERIU ANANIA

Arhiepiscopul Vadului, Feleacului și Clujului

Ediția a IV-a

îngrijită de Pr. Prof. dr. Ioan Chirilă



Cluj-Napoca
2006

NOUL TESTAMENT

SIGLA	TITLUL
Ap	Apocalipsa
1 Co	1 Corinteni
2 Co	2 Corinteni
Col	Coloseni
Ef	Efeseni
Evr	Evrei
FA	Faptele Apostolilor
Flm	Filimon
Flp	Filipeni
Ga	Galateni
Iac	Iacob
In	Evangelhia după Ioan
1 In	1 Ioan
2 In	2 Ioan

SIGLA	TITLUL
3 In	3 Ioan
Iuda	Iuda
Lc	Evangelhia după Luca
Mc	Evangelhia după Marcu
Mt	Evangelhia după Matei
1 Ptr	1 Petru
2 Ptr	2 Petru
Rm	Romani
1 Tes	1 Tesaloniceni
2 Tes	2 Tesaloniceni
1 Tim	1 Timotei
2 Tim	2 Timotei
Tit	Tit

CUPRINS

CĂRȚILE SFINTEI SCRIPTURI ÎN ORDINEA SIGLELOR	5
PREFAȚĂ LA EDIȚIA A II-A	17
INTRODUCERE	19
A. Preliminarii	19
1. Despre Sfânta Scriptură în general	19
Noțiunea, denumirea, împărțirea	19
2. Studiul Introducerii în Sfânta Scriptură	24
Obiect, necesitate, scop, metodă, împărțire	24
3. Izvoarele și literatura Introducerii în Vechiul Testament	28
B. Canonul cărților Vechiului Testament	35
1. Noțiunea canonului	35
2. Canonul Vechiului Testament în Noul Testament	37
3. Originea canonului iudaic	37
4. Canonul Vechiului Testament în Biserica creștină	42
a. Canonul Vechiului Testament la începutul Bisericii	42
b. Istoria canonului Vechiului Testament în secolul IV și următoarele	45
c. Istoria canonului Vechiului Testament în timpurile noastre	49
C. Inspirația Sfintei Scripturi	54
1. Caracterul inspirat al Sfintei Scripturi	54
2. Noțiunea inspirației	58

3. Despre natura inspirației biblice	59
4. Extensiunea inspirației	61
5. Adevărul Sfintei Scripturi	63
D. Istoria textului biblic	65
1. Despre integritatea textului biblic	65
2. Limba originală a cărților Vechiului Testament	67
3. Istoria și autoritatea critică a textului ebraic	68
4. Cele mai vechi traduceri ale Vechiului Testament	74
5. Alte traduceri grecești ale Vechiului Testament	79
6. Targumele sau parafrazele aramaice	81
7. Traducerile latine	83
8. Traduceri siriene ale Vechiului Testament	85
9. Alte traduceri vechi	87
10. Despre folosul și uzul traducerilor	90
11. Citatele scriitorilor bisericești	91

CĂRȚILE VECHIULUI TESTAMENT

A. Cărțile canonice istorice	101
1. Pentateuhul lui Moise	101
a. Numele Pentateuhului	101
b. Importanța Pentateuhului	101
c. Caracterul general al Pentateuhului	102
d. Unitatea Pentateuhului	102
e. Cuprinsul Pentateuhului	103
f. Originea mozaică a Pentateuhului	107
g. Critica biblică și originea mozaică a Pentateuhului	112
h. Critica negativă a Pentateuhului (combatere)	117
i. Valoarea socială a legilor din Pentateuh	125
2. Cartea Iosua	142
a. Numele cărții	142
b. Cuprinsul cărții	142
c. Scopul cărții	143
d. Originea cărții	144
e. Timpul compunerii cărții	144
f. Autoritatea cărții	145
g. Textul cărții	147
3. Cartea Judecătorilor	148

a. Numele cărții	148
b. Cuprinsul cărții	148
c. Scopul cărții	150
d. Unitatea cărții	150
e. Timpul compunerii cărții	151
f. Autoritatea cărții	151
g. Observații istorico-critice	153
4. Cartea Rut	155
a. Numele cărții	155
b. Cuprinsul cărții	155
c. Scopul cărții	156
d. Istoricitatea cărții	157
5. Cărțile 1 și 2 Regi	159
a. Numele cărților	159
b. Cuprinsul cărților	159
c. Autorul cărților	161
d. Autoritatea istorică a cărților	162
e. Note istorico-critice	163
Profetii mesianice în cărțile lui Samuel	164
6. Cărțile 3 și 4 Regi	167
a. Numele cărților	167
b. Cuprinsul cărților	167
c. Unitatea cărților	169
d. Timpul compunerii cărților	170
e. Autoritatea cărților	170
f. Adevărul istoric al cărților	171
g. Idei mesianice în cărțile 3 și 4 Regi	172
7. Cărțile Paralipomena	173
a. Numele cărților	173
b. Cuprinsul cărților	173
c. Scopul cărților	174
d. Unitatea cărților	175
e. Timpul scrierii cărților	175
f. Autoritatea istorică a Paralipomenelor	176
8. Cărțile Ezdra și Neemia	177
a. Titlul cărților	177
b. Cuprinsul cărților	178
c. Scopul cărților	180

d. Originea și autorul cărților	180
e. Autoritatea istorică a cărților	181
f. Observații istorice	182
9. Cartea Esterei	183
a. Numele cărții	183
b. Cuprinsul cărții	183
c. Istoricitatea cărții	184
d. Originea și autorul cărții	185
B. Cărțile canonice profetice	188
1. Profetismul în general	188
a. Numirea și definiția	188
b. Vocația și misiunea profetilor	189
c. Numărul și deosebirea profetilor	190
d. Ordinea cronologică a profetilor	191
e. Scrierile profetice și stilul lor	192
f. Poziția criticii moderne față de profetismul lui Israel	193
2. Profetul Isaia	195
a. Viața, rolul și situația politică în care a trăit profetul	195
b. Împărțirea cărții. Cuprinsul	197
c. Scopul cărții	200
d. Originea cărții, integritatea și autenticitatea ei	200
e. Valoarea doctrinară a cărții	202
f. Caracteristica profetiilor mesianice	203
g. Valoarea literară a cărții	203
3. Profetul Ieremia	204
a. Viața, personalitatea și epoca activității profetului	204
b. Textul cărții (dubla recenzie)	208
c. Cuprinsul cărții	208
d. Stilul cărții	209
e. Conspectul cărții după ordinea din textul masoretic	209
f. Autoritatea cărții	211
g. Valoarea doctrinară a cărții	212
4. Profetul Iezechiel	213
a. Viața și timpul profetului	213
b. Cartea lui Iezechiel	214
c. Stilul și limba lui Iezechiel	216
d. Valoarea teologică a cărții	217

5. Profetul Daniel	219
a. Persoana și timpul	219
b. Cuprinsul cărții	220
c. Autenticitatea cărții	222
d. Valoarea doctrinară a cărții	223
6. Profetul Osea	225
a. Numele, viața și chemarea profetului	225
b. Cuprinsul, limba și interpretarea cărții	226
c. Autenticitatea și autoritatea divină a cărții	227
7. Profetul Ioil	228
a. Numele profetului	228
b. Cuprinsul și împărțirea cărții	229
c. În ce epocă a trăit profetul?	229
d. Interpretarea ideilor eshatologice	230
e. Valoarea doctrinară a cărții	231
8. Profetul Amos	232
a. Numele și persoana profetului	232
b. Cuprinsul cărții	233
c. Autoritatea divină a cărții lui Amos	235
9. Profetul Avdia	235
a. Numele și activitatea profetului	235
b. Subiectul și cuprinsul cărții	236
c. Timpul compunerii	236
d. Doctrina cărții	238
e. Autoritatea divină	238
10. Profetul Iona	238
a. Numele și cuprinsul cărții	238
b. Originea și caracterul istoric al cărții	239
c. Valoarea doctrinară	241
11. Profetul Miheia	242
a. Numele și cuprinsul cărții	242
b. Autenticitatea și integritatea cărții	243
c. Valoarea doctrinară a cărții. Particularitățile scrierii	244
12. Profetul Naum	246
a. Numele și cuprinsul cărții	246
b. Timpul în care a trăit profetul	247
c. Cuprinsul și dispoziția cărții	247
d. Autenticitatea cărții	248

e. Caracteristica scrierii	249
13. Profetul Avacum	250
a. Numele și epoca profetului	250
b. Cuprinsul și dispoziția cărții	251
c. Autenticitatea cărții	252
d. Stilul și limba cărții	253
e. Valoarea doctrinară a cărții	253
14. Profetul Sofonie	254
a. Numele, epoca și activitatea profetului	254
b. Data scrierii cărții	254
c. Cartea lui Sofonie	255
d. Autenticitatea cărții	256
e. Stilul cărții	256
f. Valoarea doctrinară a cărții	257
15. Profetul Agheu	258
a. Numele și timpul activității profetului	258
b. Cuprinsul cărții	259
c. Stilul cărții	261
d. Valoarea doctrinară a cărții	261
16. Profetul Zaharia	262
a. Numele, cuprinsul și autorul	262
b. Cartea profetului	263
c. Autenticitatea și integritatea cărții	265
d. Stilul cărții	266
e. Valoarea doctrinară a cărții	267
17. Profetul Maleahi	267
a. Numele, cuprinsul și autorul cărții	267
b. Epoca în care a trăit profetul	268
c. Cuprinsul cărții	269
d. Autenticitatea cărții	269
e. Stilul cărții	270
f. Valoarea doctrinară a cărții	270
18. Valoarea religioasă și socială a profeților Vechiului Testament	272
C. Cărțile canonice poetice	278
1. Poezia Vechiului Testament	278
a. Genurile literare	279

b. Caracteristicile principale ale poeziei ebraice	280
c. Speciile poeziei ebraice și dicțiunea poetică	283
2. Cartea Psalmilor	284
a. Numele, împărțirea și însușirea psalmilor	284
b. Cuprinsul psalmilor	286
c. Titlurile și originea psalmilor	288
d. Autorii psalmilor	290
e. Valoarea doctrinară a psalmilor	292
3. Cartea lui Iov	294
a. Numele cărții	294
b. Cuprinsul, împărțirea și scopul cărții. Problema suferinței	294
c. Originea cărții	300
d. Integritatea cărții	301
e. Valoarea istorică și autoritatea cărții	303
f. Autoritatea divină a cărții	304
4. Proverbele lui Solomon	305
a. Numele cărții	305
c. Originea și timpul colecționării	307
d. Valoarea literară a cărții	310
e. Autoritatea divină a cărții	310
5. Ecclesiastul	311
a. Numele și cuprinsul cărții	311
b. Originea cărții	313
c. Data cărții (timpul compunerii)	314
d. Unitatea autorului (integritatea)	315
e. Canonicitatea cărții	315
f. Problema cărții	315
6. Cântarea Cântărilor	319
a. Numele și unitatea cărții	319
b. Interpretarea Cântării Cântărilor	319
c. Originea cărții	323
7. Plângerile lui Ieremia	324
a. Numele cărții	324
b. Cuprinsul și genul literar	324
c. Autenticitatea și canonicitatea cărții	326
d. Valoarea cărții din punct de vedere literar	327

D. Cărțile necanonice	328
Considerații generale	328

Cărțile necanonice de cuprins istoric

1. Cartea Tobit	330
Cuprins și caracterizare	330
2. Cartea Iuditei	331
Cuprins și caracterizare	331
3. Cartea a treia a lui Ezdra	332
Cuprins și caracterizare	332
4. Cele trei cărți ale Macabeilor	333
a. Cartea întâi a Macabeilor	333
b. Cartea a doua a Macabeilor	334
c. Cartea a treia a Macabeilor	335
d. Originea cărților Macabeilor	335
e. Valoarea istorică și doctrinara a cărților Macabeilor	336
5. Suplimentele de cuprins istoric la cărțile canonice	338
a. Suplimente la cartea canonică Estera	338
b. Suplimentele (adaosurile) la cartea canonică a lui Daniel	339

Cărțile necanonice de cuprins profetic

1. Cartea Baruh	340
2. Epistola lui Ieremia	341
Cărțile anaghinoscomena (necanonice) de cuprins didactic	342
1. Cartea înțelepciunii lui Solomon	342
3. Înțelepciunea lui Isus, fiul lui Sirah	344
Originea cărții	345

Cărțile anaghinoscomena (necanonice) sau suplimente de cuprins liric

1. Suplimentul la Cartea lui Daniel: Rugăciunea lui Azaria și Cântarea celor trei tineri	346
2. Rugăciunea lui Manase	346
3. Psalmul 51	347

E. Cărțile apocrife	348
1. Generalități	348

2. Originea apocrifelor	349
3. Împărțirea și înșirarea apocrifelor	350
4. Apocrife de origine iudaică	351
a. Apocrife iudaice de conținut profetic	351
b. Apocrife iudaice de conținut istoric	352
c. Apocrife iudaice de conținut poetic	353
d. Apocrife iudaice scrise cu tendință și lipsite de orice suport real sau istoric	353
5. Apocrife de origine creștină	355
F. Probleme speciale	357
1. Fabula și parabola în Vechiul Testament	357
a. Considerații generale	357
b. Deosebirea dintre fabulă și parabolă	358
c. Exemplificări	359
3. Raportul dintre Vechiul și Noul Testament	372

Bisericii, dar mai ales studenților teologi, noile rezultate la care s'a ajuns în diferitele probleme biblice. Era necesar deci ca fostului manual de **Studiul Vechiului Testament** să i se aducă îmbunătățirile și completările necesare. De altfel, și epuizarea primei ediții a manualului a determinat hotărârea luată de Sfântul Sinod, în frunte cu Prea Fericitul Părinte Iustin, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, de a tipări o nouă ediție a acestui manual.

Față de prima ediție a manualului, noua ediție vine cu unele completări și îmbunătățiri care să contribuie la îndrumarea celor ce vor să cerceteze, iar prin studii și aprofundare să ajungă la o cât mai deplină cunoaștere a Sfintei Scripturi. Pentru a da posibilitatea de informare în studiul Sfintei Scripturi a Vechiului Testament și a lărgirii orizontului de cunoștințe, la fiecare capitol, la fiecare carte biblică sau grupe de cărți s'a introdus bibliografia corespunzătoare, după cum și partea despre literatura generală a fost completată cu recentele manuale și lucrări publicate. O atenție deosebită a fost acordată și expunerii despre manuscrisele de la Marea Moartă, împreună cu valoarea lor pentru studiul Sfintei Scripturi. De asemenea, s'au făcut completări în ce privește traducerea și edițiile mai noi ale Sfintei Scripturi, fiind menționate în mod deosebit edițiile ecumenice. Tot aici au fost adăugate și ultimele ediții ale Sfintei Scripturi publicate în românește.

Ținând seama că ideea mesianică este o idee centrală a Vechiului Testament, s'a dat o mai mare importanță textelor mesianice din Pentateuh și din cărțile istorice.

Munca de revizuire și pregătire a acestei noi ediții a manualului de **Studiul Vechiului Testament** a fost adusă la îndeplinire de un colectiv alcătuit din profesori de specialitate de la cele două Institute Teologice din București și Sibiu: Pr. Prof. Vladimir Prelipcean, Pr. Prof. Nicolae Neaga, Pr. Prof. Gh. Barna și Pr. Prof. Mircea Chialda.

Colectivul de revizuire a ediției aduce și pe această cale deosebitele sale mulțumiri Prea Fericitului Părinte Patriarh Iustin pentru inițiativa tipării acestei noi ediții a manualului, precum și pentru grija pe care o poartă în mod deosebit dezvoltării în condiții cât mai bune a învățământului teologic din Biserica Ortodoxă Română.

Autori

INTRODUCERE

A. Preliminarii

1. Despre Sfânta Scriptură în general

Noțiunea, denumirea, împărțirea

Sfânta Scriptură este colecția cărților pe care Sfânta Biserică le consideră sfinte și canonice, pentru că ele sunt scrise sub inspirația Sfântului Duh. Această colecție cuprinde 66 cărți, care, după timpul când s'au scris, se împart în cărțile sfinte ale Vechiului Testament, cele scrise înainte de Hristos (39), și ale Noului Testament, cele scrise după Hristos (27). Catalogul cărților Vechiului Testament este următorul: 5 cărți ale lui Moise: Geneza (Facerea), Exodul (Ieșirea), Leviticul, Numerele, Deuteronomul (A doua Lege), apoi Iosua Navi, Judecători, Rut, 1-4 Regi, 1-2 Paralipomena, Ezdra, Neemia, Estera, Iov, Psalmii, Proverbele lui Solomon, Ecclesiastul, Cântarea Cântărilor, Isaia, Ieremia, Plângerile lui Ieremia, Iezechiel, Daniel, Osea, Amos, Miheia, Ioil, Avdia, Iona, Naum, Avacum, Sofonie, Agheu, Zaharia și Maleahi.

Aceste cărți, cu tot dreptul, se numesc sfinte, fie că vom privi originea lor, fie că vom socoti cuprinsul lor. Cât privește originea lor, sunt sfinte, deoarece ele nu sunt produsul minții omenești, ci sunt scrise sub îndemnul și continua veghere a lui Dumnezeu, de către unii bărbați, care în timpul scrierii lor au fost sub influența Sfântului Duh. Cât privește cuprinsul lor, de asemenea li se cuvine numirea de sfinte, deoarece ele cuprind: a) evenimente istorice care fac parte din iconomia mântuirii neamului omenească; b) adevăruri religioase descoperite

de Dumnezeu oamenilor, pentru a cunoaște scopul supranatural la care sunt destinați și raportul lor față de El; c) îndemnuri practice de a-și potrivi viața, spre atingerea scopului supranatural. Potrivit acestui caracter special, aceste cărți, în toate timpurile, au fost tratate cu venerație deosebită.

Asupra caracterului special al acestor cărți insistă și autorii lor. Moise numește cartea sa „Cartea Legii” (Dt 31, 26). Tot așa își numește cartea sa și Iosua (24, 26). Profetul Daniel numește Scriptura „Cărțile” prin excelență (9, 2).

Autorul cărții întâi a Macabeilor le numește „Cărțile Sfinte” (1 Mac 12, 9). Mântuitorul Hristos numește Vechiul Testament „Legea” (In 10, 34; 15, 25 etc.), Apostolul Pavel „Sfintele Scripturi” (Rm 1, 2; 2 Tim 3, 15). Se mai numesc pe alocuri, simplu „Scriptura” (Mt 21, 42; 22, 9; In 19, 36; FA 8, 32; 2 Pt 1, 20 etc.).

La Sfinții Părinți li se dau numiri ca: *Scriptura Sfântă*, *Scriptura Dumnezeiască*, *Pagini cerești*, *Scriptura Inspirată*, numiri care arată că Sfinții Părinți au fost convinși și conștienți de caracterul special și divin al Sfintei Scripturi. Ei nu insistă asupra autorului omenesc și de multe ori nici nu îl numesc, ci se folosesc de unele expresii din care se vede că originea cărților o atribuie lui Dumnezeu, ceea ce rezultă din felul cum introduce citările din Sfânta Scriptură: scris este, Scriptura spune, spus este, Dumnezeu spune, Duhul Sfânt mărturiseste etc., formule de citări luate din Scriptura Noului Testament (Mt 4, 4; 5, 31; Evr 8, 8; 10, 15 etc.).

Din timpul Sfântului Ioan Hrisostom este adoptată numirea τὰ Βιβλία τὰ ἁγία – „Cărțile Sfinte”, mai apoi pe scurt τὰ Βιβλία – „Cărțile”. Această numire a trecut în limba latină, la început ca plural neutru: **Biblia, -orum**, apoi ca singular feminin: **Biblia, -ae**, formă în care s'a generalizat apoi la toate popoarele creștine, așa că azi întreaga colecție a Sfintei Scripturi se numește cu un singur termen: *Biblie*.

Cea mai generală și cea mai cunoscută împărțire a cărților Sfintei Scripturi este împărțirea în cărțile Vechiului Testament și ale Noului Testament. Această împărțire o aflăm mai întâi la Tertulian: τῆς παλαιᾶς καὶ καινῆς διαθήκης (Prax. 20).

Vechiul Testament este numit cu termenul διαθήκη = legământ (testament), mai întâi în textul alexandrin. În Cartea a 4-a a Regilor citim: „Și s'a suit regele în templul Domnului, și împreună cu el fiecare om din Iuda și toți locuitorii Ierusalimului și profeții și profetii și ntregul popor, de la mic la mare; și'n auzul lor a citit toate cuvintele din Cartea legii, cea care fusese găsită în templul Domnului” (4 Rg 23, 2). Cuvântul כִּירַת („Legământ”, „Testament”) este tradus de alexandrinii prin διαθήκη. Traducătorii latini redau totdeauna termenul διαθήκη כִּירַת (*berit*) prin *Testamentum*. Și Apostolul Pavel numește Legea Veche διαθήκη: „Dar mințile lor s'au învățat, că până'n ziua de azi, la citirea Vechiului Testament...”^a – τῆς παλαιᾶς διαθήκης... (2 Co 3, 14). Cuvântul

διαθήκη cu care este tradus ebraicul כִּירַת derivă de la verbul διατίθημι = „a da ultima dispoziție”, „a dispune”. Achila, Simmah și Theodotion traduc cuvântul כִּירַת (*berit*) cu συνθήκη de la verbul συντίθημι = „a face pact”, „a face legământ”. După Fericitul Ieronim și Fericitul Augustin, cuvântul *berit*, διαθήκη – *testamentum*, în Sfânta Scriptură nu înseamnă numai ultima dispoziție a celui care moare, care este însemnarea obișnuită a cuvântului testament, în trecut ca și azi, ci și orice fel de învoială, pact sau legământ între cei vii. Cauza pentru care legământul lui Dumnezeu cu oamenii se numește testament o arată Sfântul Isidor Pelusiotul: „Pactul – συνθήκη –, adică făgăduința, Scriptura îl numește testament – διαθήκη – pentru fermitatea lui inviolabilă, căci pacele se strică adesea, nu se strică însă testamentele legale” (Ep. II, 196). Tertulian întrebuințează pentru testament cuvântul „instrument” (*instrumentum*), care, după uzul de vorbire al timpului, înseamnă act doveditor, document. Cassiodor, iar în urma lui și alții (Beda, Alcuin), întrebuințează cuvântul *Pandecte*, cuvânt juridic cu care și-a numit Justinian *Digestele* sale (echivalează cu „colecție”). Aceste două numiri din urmă, instrument și pandecte, nu au devenit însă denumiri populare teologice.

Mult mai generală este însă denumirea de „Lege”, deoarece Mântuitorul Hristos și autorii Noului Testament numesc Scriptura Vechiului Testament adesea cu denumirea de „Lege” (numire care la evrei, în sens restrâns, a însemnat numai Pentateuhul). Scriptura Noului Testament s'a numit Legea Nouă, față de Vechiul Testament, care a fost Legea Veche. Însuși Mântuitorul numește legământul Său „Legea Nouă” (Mt 26, 28), firește în comparație cu Legea Veche încheiată prin Moise.

Pe lângă această împărțire generală, cărțile Sfintei Scripturi – atât la evrei, cât și la creștini – s'au împărțit și altfel: pe de-o parte avându-se în vedere cuprinsul lor, pe de altă parte pentru uz liturgic, practic și științific.

La evrei, privitor la cuprins, chiar în sec. II î. H., cărțile Vechiului Testament erau împărțite în trei clase: Legea, Profetii și celelalte, precum se vede din „Prologul” la Înțelepciunea lui Isus, fiul lui Sirah. Această întreită împărțire este amintită și în Scriptura Noului Testament. „... Că toate cele scrise despre Mine în legea lui Moise, în profetii și în psalmi trebuie să se plinească” (Lc 24, 44), spune Mântuitorul ucenicilor Săi, după Înviere. Această împărțire, amintită adesea și la Sfinții Părinți, este menținută de iudei până în zilele noastre. În clasa primă a cărților se cuprinde singură Legea lui Moise תּוֹרָה (*torā*), adică Pentateuhul. Clasa a doua, Profetii נְבִיאִים, este subîmpărțită, peste tot, în două părți: Profetii anteriori (*nebiim risonim*) și Profetii posteriori (*nebiim anahorim*). Profetii anteriori sunt: Iosua Navi, Judecători, cele două cărți ale lui Samuel^a, două cărți ale Regilor^b, iar Profetii posteriori sunt cele 15 cărți ale Profetilor propriu-ziși.

a) În ediția biblică după care cităm, cele două cărți ale lui Samuel sunt numite I și, respectiv, 2 Regi (n. red.).

b) Respectiv, 3 și 4 Regi (n. red.).

a) În ediția a II-a, 1985, citatul sună astfel: „Ci au orbit simțirile lor, căci până azi, când citeș Legea Veche...” (n. red.).

Clasa a treia o formează restul cărților Vechiului Testament sub denumirea colectivă de „Scrieri” (*Chetubim*). Mai târziu, Cântarea Cântărilor, Rut, Plângerile, Ecclesiastul și Estera s’au unit într’o singură colecție numită *Meghilot* – מגילות („volume”), deoarece la anumite sărbători se citeau în întregime: Cântarea Cântărilor la Paști, Rut la Cincizecime, Plângerile la comemorarea dărămării Ierusalimului de Nabucodonosor, Ecclesiastul la sărbătoarea Corturilor, Estera la sărbătoarea Purim. Cauza împărțirii tripartite la evrei este necunoscută. Unii presupun că pentru deosebitele grade ale inspirației ar sta în fruntea cărților sfinte Legea lui Moise, ca una care ar fi mai inspirată din cauza convorbirii lui Moise față către față cu Dumnezeu; apoi ar urma, în ordinea inspirației, Profetii, pentru duhul specific profetic pe care l-ar fi avut, și pe urmă ceilalți scriitori, dotați cu un grad inferior de inspirație. Alții socotesc că această împărțire s’ar fi făcut avându-se în vedere ordinea cronologică a scrierii cărților sau a primirii lor în canon, iar alții, că împărțirea s’ar fi făcut avându-se în vedere asemănarea cuprinsului. Cauza adevărată nu se cunoaște cu precizie.

Afară de împărțirea cărților în trei clase, iudeii au împărțit și textul sacru pentru uz liturgic. Chiar Moise poruncise ca în fiecare an la sărbătoarea Corturilor să se citească Legea în fața poporului (Dt 31, 11). Mai târziu aflăm obiceiul de a se citi în zilele de sâmbătă anumite părți din Lege. Evreii din Palestina împărțiseră în așa fel Legea (Pentateuhul), ca în decurs de trei ani să se citească întreaga Lege, pe când cei din Babilon o împărțiseră pe sămbetele unui singur an. Practica iudeilor din Babilon a fost adoptată de toți iudeii și este menținută până în zilele noastre. Părțile care se citeau într’o sâmbătă le-au numit parașe (*parașot*), de la verbul פָּרַשׁ (*paras*), „a împărți”. Și pentru ca citirea întregului Pentateuh să se termine într’un singur an, l-au împărțit în 54 parașe, după numărul sămbetelor dintr’un an. Urme ale acestei împărțiri se văd și azi în textul Legii. Litera פָּ arată începutul unei parașe. În adunările liturgice, cu timpul, s’au citit, pe lângă părți din Lege, și părți alese din Profetii, corespunzătoare parașelor. De aceea și Profetii au fost împărțite în secțiuni. Aceste secțiuni se numesc haftare, de la verbul פָּטַר (*fatar*, „a demite”), deoarece se citeau la sfârșitul serviciului divin. Profetii au fost împărțite în 85 haftare. Citirea din Lege și din Profetii era la evrei în uz și în timpul Mântuitorului (Lc 4, 16; FA 13, 16), ba chiar și cu mult înainte (FA 15, 21).

După analogia acestor împărțiri, iudeii, mai târziu, au împărțit și a treia clasă a cărților sfinte, Chetubim, din secolul III, în 7 capitole. Iudeii au adoptat de la creștini împărțirea de azi în capitole și versete a textului sacru.

Creștinii, în timpurile cele mai vechi, au împărțit cărțile sfinte după cuprinsul lor, în patru clase: cărți legislative, cărți istorice, cărți didactice sau poetice și cărți profetice. Cărțile legislative sunt cele cinci cărți ale lui Moise. Istoric: Iosua Navi, Judecători, Rut, 1-4 Regi, 1-2 Paralipomena, Ezdra, Neemia, Estera. Cărți didactice sau poetice: Iov, Psalmii, Proverbele lui Solomon, Cântarea Cântărilor și Ecclesiastul. Cele profetice sunt 16. Azi, în general, este adoptată împărțirea cărților, după cuprins, în trei clase: istorice, didactico-poetice și profetice. Această

împărțire diferă de cea de mai înainte numai prin aceea că Legea lui Moise este așezată între cărțile istorice. Astfel, azi avem cărți istorice, didactice și profetice.

Deoarece creștinii au preluat de la iudei obiceiul de a citi la serviciile divine anumite părți din Sfânta Scriptură, atât din cea a Vechiului Testament, cât și din cea a Noului Testament, și la creștini s’a ivit necesitatea de a împărți textul sacru pentru uz liturgic. Urme despre o asemenea împărțire avem din cele mai vechi vremuri creștine, după cum ne spun unii scriitori bisericești ca: Sfântul Iustin Martirul, autorul Fragmentului Muratori, Tertulian, Fericitul Augustin ș.a. Se pare că în Răsărit, într’un an, se citea întreaga Scriptură a Noului Testament, precum apare aceasta la Sfântul Ioan Hrisostom (**Omilie la Ioan** 58, 4). Eutalie († 450), diacon din Alexandria, împarte Faptele Apostolilor și toate epistolele în 57 citiri – ἀναγνώσεις pentru fiecare duminică și sărbătoare a anului. Deși nu avem dovezi, totuși se poate presupune cu tot dreptul că și Evangheliile au fost împărțite în așa fel, încât să poată fi citite în întregime într’un singur an. Deoarece pentru viața practică creștină, cu timpul, a ajuns să fie de primă necesitate cunoașterea învățaturii evanghelice, Vechiului Testament nu i s’a dat atâta importanță ca să fie cunoscut în întregime. De aceea, citirile din această parte a Scripturii Vechiului Testament au rămas pe planul al doilea. Totuși s’au făcut citiri și din Vechiul Testament, rămânând urme în practica liturgică până în zilele noastre (Paremiile).

Pentru o mai ușoară orientare și pentru uz științific, totdeauna s’a simțit nevoia unei împărțiri practice a textului sacru. Încercări de această natură aflăm chiar în sec. III. Fericitul Ieronim spune despre Amonie din Alexandria, contemporan cu Origen, că a împărțit textul Evangheliilor în capitole și canoane (**De viris illustribus** III, 55). Prin secolele V și VI, Evangheliile sunt împărțite în 218 titluri, Epistolele în 254 capitole, Apocalipsa în 24 cuvântări și 72 capitole. Cassiodor amintește că asemenea împărțiri au fost introduse și în unele cărți ale Vechiului Testament.

În sec. XIII, cardinalul Bisericii apusene, Hugo Caro, pentru a putea face o concordanță biblică, împarte întreaga Scriptură în capitolele de azi. Fiecare capitol îl împarte în 7 secțiuni mai mici, însemnate cu litere majuscule. Împărțirea textului în versetele de azi și notarea acestor versete cu numere arabe i se datorează lui Robertus Stephanus, care introduce această împărțire în textul Vulgatei în anul 1555.

Împărțirea aceasta însă în multe cazuri este arbitrară și conturbă textul, deci în oarecare măsură influențează și sensul, deoarece fiecare împărțire și interpunctare este totodată și interpretare. Rămâne necesitatea de a se face o împărțire mai bună. Încercările de acest fel însă, până azi au rămas infructuoase. În caz de exegeză științifică, oricine se poate dispensa de împărțirea de azi, deoarece ea nu are aprobarea explicită a Bisericii. Este o împărțire făcută pentru a putea face citirea corectă a textului, deci este de utilitate practică imediată.

Modul de citare a Scripturii adoptat în general este următorul:

Întâi se arată cartea citată sau autorul ei într'o formă prescurtată. Urmează indicarea capitolului cu număr arab, apoi cea a versetului, tot cu număr arab. După numărul capitolului se pune virgulă, iar după al versetului punct. Dacă același autor are mai multe scrieri, sau dacă sunt mai multe cărți anonime de același fel, cartea citată se arată cu număr arab pus înaintea numelui autorului sau al cărții. De pildă: 2 Rg 2, 3. Se va citi: Cartea a doua a Regilor, capitolul 2, versetul 3.

2. Studiul Introducerii în Sfânta Scriptură

Obiect, necesitate, scop, metodă, împărțire

1. Prin „Introducerea în Sfânta Scriptură” se înțelege acea disciplină teologică ce predispoze, pregătește și ajută mintea ca să cunoască sensul adevărat al Sfintei Scripturi. Studiul introducerii atinge acest scop prin aceea că:

- a) arată și apără caracterul divin al Scripturii cu toate consecințele lui;
- b) împărtășește acele cunoștințe care sunt necesare și sunt în măsură să arate sensul ei adevărat. De aici numirea acestui studiu de „Introducere” sau cu un termen grecesc „Isagogie” (de la εἰσαγωγή = „a introduce”). După obiect, această disciplină se numește Studiul biblic, întrucât se ocupă cu Biblia.

2. Necesitatea acestui studiu o cere însăși natura specială a Sfintei Scripturi. Învățăturile sublime, teologice și filosofice care se află în Sfânta Scriptură, pe de o parte, iar pe de altă parte, timpul foarte îndepărtat în care s'au scris, limba ei originală, ieșită din uz, împrejurările naționale, politice, sociale, istorice, în care au trăit scriitorii și primii ei cititori, îngreunează foarte mult omului zilelor noastre cunoașterea exactă a sensului ei adevărat. La formarea și dezvoltarea acestui studiu au contribuit în mare măsură și încercările nănterupte ale ereticilor și necredincioșilor de a-i răstălmăci sensul sau a-i distruge autoritatea divină. Toate aceste împrejurări au necesitat un studiu special teologic care să apere autoritatea Scripturii și să-i descopere sensul adevărat.

Importanța acestui studiu va apărea și mai lămurit dacă vom lua în considerare că obiectul lui este Scriptura, izvorul principal al Revelației divine, de unde se scot argumentele de mână întâi pentru dovedirea adevărilor de credință. Toate disciplinele teologice sunt emanația acestui izvor de credință. Pe el se reazemă toate, ca pe o temelie puternică. Or, pentru adevărurile de credință nu este indiferent să se cunoască temelia principală pe care se reazemă.

Dar studiul „Introducerii” este de mare importanță nu numai din punct de vedere teologic, ci și din punct de vedere subiectiv-religios: Sfânta Scriptură, bine cunoscută și bine interpretată, este izvor nesecat de elevațiune, încurajare și mângâiere sufletească, adevărată „mână cerească”, prin ajutorul căreia și-au izbăvit sufletul atâția aleși ai Domnului, precum frumos spune Apostolul neamurilor: „*Fiindcă toate câte mai'nainte s'au scris, spre învățătura noastră s'au scris, ca prin răbdarea și mângâierea Scripturilor să avem nădejde*” (Rm 15, 4).

Dacă Scriptura nu se cunoaște bine și nu se prețuiește precum cere autoritatea ei divină, sau dacă se tâlcuiește greșit și se înțelege greșit, poate să devină piatră de poticnire și să aducă ruină sufletească. Aceasta o arată istoria ereziilor, începând cu timpurile cele mai vechi, până în zilele noastre. Chiar Sfântul Petru este nevoit să constate că în epistolele Sfântului Pavel sunt unele „*lucruri cu anevoie de înțeles, pe care cei nestiutori și neînțărți le răstălmăcesc – ca și pe celelalte Scripturi – spre a lor pierzare*” (2 Ptr 3, 16). Iar Fericitul Augustin cu amărăciune constată că în Sfânta Scriptură fiecare caută ce vrea (Ep. 28). Cu adevărat se poate spune și despre cuvântul lui Dumnezeu, îmbrăcat în haina graiului omenesc, ceea ce a spus Dreptul Simeon despre Cuvântul lui Dumnezeu întrupat, că este pus „*spre căderea și spre ridicarea multora*” (Lc 2, 34). Dacă vom mai socoti că, după Fericitul Augustin, „*dacă nu credem în Scripturi, nu putem fi nici creștini buni și nu ne putem mântui*” (**Contra lui Faust** 26, 3), iar după Fericitul Ieronim, „*ignorarea Scripturii este ignorarea lui Hristos*” (Is. 54, 12), vom înțelege și mai bine importanța studiului „Introducerii”.

Ca să înțelegem însă Sfânta Scriptură, să o putem pretui și să ne fie de folos în scopul pentru care ni s'a dat, e nevoie, mai întâi, să o cunoaștem sub toate aspectele, lucru pe care ni-l face posibil Studiul biblic sau Introducerea în Sfânta Scriptură.

3. Scopul unui studiu trebuie să răspundă necesității care i-a dat naștere și i-a favorizat dezvoltarea. Din cele spuse mai sus, scopul Studiului biblic este să ne facă posibilă înțelegerea corectă a Sfintei Scripturi. Iar ca să o putem înțelege corect, e necesar să cunoaștem caracterul ei divin, caracterul ei special de „carte sfântă” și să rezolvăm toate acele probleme care se pun în legătură cu ea: autenticitatea, integritatea și adevărul ei. Apoi să ne însușim, în cadrul acestui studiu, toate acele cunoștințe care sunt în măsură să descopere sensul ei adevărat.

4. Deoarece scopul Studiului biblic este îndoit: a) să facă posibilă înțelegerea adevărată a Sfintei Scripturi și b) să-i apere autoritatea ei divină, se poate concepe în două moduri: Introducere în înțeles mai larg și Introducere în sens mai restrâns. Introducerea în înțeles mai larg cuprinde în cadrul ei toate acele cunoștințe care ne ajută să înțelegem Sfânta Scriptură, cum sunt: filologia sacră, istoria

contemporană (biblică și profană), arheologia (biblică și profană), numismatica și heraldica – științe auxiliare ale arheologiei –, teologia biblică, hermeneutica, exegeza etc. Introducerea în sens mai restrâns arată caracterul divin al Scripturii, autenticitatea, integritatea și adevărul ei. Se înțelege de la sine că Introducerea în înțeles mai larg cuprinde în cadrele sale și Introducerea în înțeles mai restrâns. Aceasta din urmă este parte integrantă a celei dintâi.

În studiul de față ne ocupăm cu Introducerea în înțeles mai restrâns. Introducerea în sens mai restrâns, la rândul său, se împarte în Introducere generală și în Introducere specială. Introducerea generală se ocupă cu rezolvarea problemelor comune tuturor cărților Sfintei Scripturi, iar Introducerea specială tratează chestiunile care privesc fiecare carte a Scripturii în parte. Deoarece cărțile Sfintei Scripturi se împart în cărți ale Vechiului Testament și cărți ale Noului Testament, și Introducerea specială se va împărți în Introducerea în cărțile Vechiului Testament și Introducerea în cărțile Noului Testament. Și deoarece Introducerea generală tratează problemele care privesc Cărțile Sfinte în totalitatea lor, probleme care sunt totodată și probleme fundamentale ale Introducerii, înainte de a trece la fiecare carte în parte și la chestiunile în legătură cu ele, vom trata problemele biblice generale, și numai după aceea vom trece la problemele de ordin special, deși sunt unii autori biblici care tratează mai întâi chestiunile de ordin special și numai după aceea trec la cele de ordin general.

5. Deoarece studiul Introducerii trebuie să rezolve probleme fundamentale pentru toate disciplinele teologice, demonstrarea problemelor izolate va trebui să se facă în așa fel ca aceea demonstrare să multumească pe deplin mintea și să o convingă. Or, Sfânta Scriptură fiind o carte scrisă de oameni, cu mii de ani înainte, are un trecut multimilenar, iar problemele biblice, cum se va vedea mai jos, sunt în mod necesar probleme istorice. Faptul inspirației este fapt istoric, autenticitatea, adică scrierea cărților de către oameni este fapt al revelației, păstrarea textului biblic este fapt istoric, persoanele și evenimentele tratate sunt și ele istorice, deci întreg studiul biblic este un studiu eminent istoric. Se va căuta în Introducere să se cunoască, în parte, cărțile Sfintei Scripturi, să se cunoască soarta prin care au trecut de când au ieșit din mâna autorului, de ce autoritate s'au bucurat, ce importanță li s'a dat, ce grijă li s'a purtat, cum au ajuns la noi întregi, nealterate, neschimbate, nefalsificate, tot atâtea probleme istorice care vor trebui dovedite pe cale istorică, cu argumente istorice. Căci orice eveniment istoric trebuie să se dovedească pe cale istorică, cu argumente istorice, cu argumente externe, care sunt singure doveditoare în materie istorică. De aceea, metoda Introducerii nu poate fi decât numai metodă de natură istorică.

Este de la sine înțeles că argumentele istorice vor trebui să fie indiscutabile din punct de vedere critic. Astfel, metoda corespunzătoare acestui studiu va trebui să fie nu numai istorică, ci și critică. Metoda istorico-critică în materie biblică a adoptat-o mai întâi Richard Simon, în secolul XVII. După această metodă,

Introducerea la mai mulți autori biblici se numește, foarte corect, Introducere critică, sau Introducere istorico-critică.

Deși adoptarea metodei istorico-critice de către Richard Simon în tratarea problemelor biblice a întâmpinat oarecare obiecții din partea autorităților eclesiastice ale timpului său, această metodă este azi în general acceptată ca cea mai potrivită, ba chiar necesară în tratarea problemelor care se pun. Această metodă nu contravine autorității bisericești, de vreme ce problemele care se pun sunt probleme istorice. Prin această metodă, studiul Introducerii aduce un însemnat serviciu Bisericii și credinței peste tot, căci arată pe cale istorico-critică solidaritatea temeliei pe care se reazemă întreg edificiul credinței creștine, deoarece această temelie este Biblia, obiectul cercetărilor tuturor timpurilor, inclusiv al timpurilor noastre și al celor ce vor mai urma.

Precum s'a amintit mai sus, Introducerea se împarte în Introducere generală și Introducere specială. Introducerea generală se ocupă cu problemele comune tuturor cărților sfinte. Tratarea acestor chestiuni generale este logic să premergă tratării speciale, deoarece înainte de a intra în tratarea și analiza specială a fiecărei cărți în parte, va trebui să avem cunoștințele fundamentale și premergătoare, în baza cărora să putem rezolva problemele puse în legătură cu ele.

Problemele Introducerii generale sunt următoarele:

a. Canonicitatea cărților Sfintei Scripturi. În această parte a Introducerii generale vom arăta că acele cărți pe care Biserica le are azi în canonul său au fost recunoscute întotdeauna drept cărți ale Scripturii dumnezeiești. Biserica nici n'a introdus vreo carte în rândul Cărților Sfinte, nici n'a omis din ele vreo carte.

b. Caracterul inspirat al Sfintei Scripturi. În această parte se va arăta că acele cărți pe care Biserica le are în canon sunt cu adevărat scrise sub inspirația lui Dumnezeu.

c. Mai pe urmă se va arăta că acele cărți pe care Biserica le are în canon și care sunt inspirate de Duhul Sfânt au ajuns până la noi întregi, adică neschimbate în părțile esențiale, în chestiunile de fond și de învățătură mântuitoare. Această parte a Introducerii generale se numește și Istoria textului sacru.